

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата юридичних наук Валькової Євгенії Валеріївни, на дисертаційну роботу Горбової Ганни Олександрівни «Адміністративно-правове регулювання протидії насильству в сім'ї», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дисертації. Сім'я існувала протягом всієї історії людства і ніколи не втрачала своєї значущості для суспільства як його базової структурної одиниці. Цінність сім'ї та її особлива роль у суспільному розвитку і формуванні кожної людини визнається світовим співтовариством. Пріоритет захисту інтересів сім'ї з боку суспільства і держави надається в загальновизнаних нормах міжнародного права і в національному законодавстві більшості країн світу. На це спрямовані норми Конституції України, що знаходять конкретне відображення у законодавстві нашої держави. Так, Україна є однією з перших країн СНД, яка прийняла Закон, що визначає правові і організаційні основи попередження насильства в сім'ї, органи та установи, на які покладається здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї – Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» та ратифікувала ряд міжнародно-правових актів у сфері захисту прав особи, взявши на себе зобов'язання дотримуватися всіх положень цих документів.

Загальновідомо, що попередження правопорушень займає одне з провідних місць в системі основоположних цілей державної політики будь-якої країни. Водночас, серйозну стурбованість викликає феномен насильницьких злочинів і правопорушень, близько однієї третини яких займає насильство, скоєне в сімейно-побутовій сфері.

Насильство у сім'ї є однією з найбільш розповсюджених форм порушення прав людини і громадянина, яке сьогодні набуває величезного масштабу. Так, за неофіційною статистикою, дві з трьох українських жінок ставали жертвами домашнього насильства. Хоч і меншою мірою, але чоловіки також потерпають від насильства у сім'ї. При цьому, сьогодні на профілактичному обліку органів

Національної поліції перебуває 101 тис. 600 осіб-правопорушників, що вчиняють насильство в сім'ї. З них: 92 тис. 500 – чоловіки та 8 тис. 900 – жінки, решта – підлітки. За офіційними даними лише у 2015 році судами було розглянуто 79211 справ про адміністративні правопорушення.

Незважаючи на те, що попередження правопорушень в сфері протидії насильству в сім'ї набуло характеру одного з пріоритетних напрямків в діяльності органів державного управління, громадських організацій, до теперішнього часу не вироблений чіткий механізм, що дозволяє системно й ефективно вирішувати зазначену проблему. Суб'єкти публічної адміністрації в ході протидії зазначеному правопорушенню відчують серйозні труднощі, пов'язані з відсутністю науково-обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення чинного законодавства та вироблення однакової практики застосування нормативних правових актів у даній сфері. З урахуванням важливості зазначеної проблеми виникла необхідність в науковому осмисленні та поглибленому вивченні правових і організаційних основ адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї.

Викладені обставини визначають дослідження Горбової Г.О. практично значущим, а відтак й вкрай актуальним.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз тексту дисертації свідчить про науково обґрунтований системний підхід автора до проблеми: аргументовано сформульовано актуальність теми, досить чітко визначено об'єкт, предмет, мету та задачі дослідження, комплексно підібраний необхідний для виконання цих завдань методологічний інструментарій. Матеріал подано у логічній послідовності, що сприяло розкриттю дисертантом взаємопов'язаних між собою теоретичних і практичних аспектів досліджуваної проблеми.

Структурно дисертація складається із вступу, трьох розділів, нерозривно пов'язаних між собою, висновків, списку використаних джерел і додатків. Структура повністю відповідає цілям і завданням дослідження, дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені автором.

Високий ступінь наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечено також використанням відповідних наукових методів – діалектичного, формально-юридичного, історичного, логіко-семантичного, системного аналізу тощо. Все це дозволило здобувачеві сформулювати ряд важливих наукових положень, висновків та рекомендацій.

Вдалих вибір методів дослідження, аналіз і синтез наукової літератури, нормативно-правових актів та узагальнення отриманої інформації з метою дослідження адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї, дозволили успішно розв'язати поставлені задачі.

Достовірність і наукова новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується їх апробацією у відкритому друку, обговоренням на наукових конференціях, інших наукових заходах. Достовірність одержаних результатів підтверджується не тільки їх суто науковою значущістю як певною системою здобутих дисертантом нових знань, що заповнюють деякі прогалини в адміністративному праві України, але й їх практичною затребуваністю на сучасному етапі, зокрема для вдосконалення чинного національного законодавства в тій його частині, що стосується правового регулювання протидії насильству в сім'ї.

Проведена автором науково-дослідна робота є результатом власних напрацювань здобувача, яка здійснила вдалу спробу визначити сутність адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї, окреслити проблеми його нормативного визначення та практичної реалізації, сформулювати пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства в цій сфері і практики його застосування.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації не викликає сумнівів. Положення дисертації ґрунтуються на теоретичних дослідженнях, висновки є достовірно обґрунтованими та базуються на теоретичних судженнях автора і матеріалах практики. Наукова новизна одержаних результатів дисертації визначається тим, що вона є одним із перших у вітчизняній правовій науці цілісним комплексним дослідженням адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї. Дисертантом проаналізовано значний масив

спеціальної наукової правової літератури, присвяченої вченню про адміністративно-правове регулювання та протидію насильству в сім'ї.

Новизна дослідження полягає насамперед в постановці та актуалізації автором питання про необхідність теоретичного узагальнення та нового вирішення наукового завдання, що полягає у тому, щоб на підставі комплексного аналізу наявних наукових та нормативних джерел визначити сутність такого правового інституту, як адміністративно-правове регулювання протидії насильству в сім'ї, окреслити його проблемні моменти, сформулювати пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства в цій сфері і практики його застосування.

Погоджуючись у цілому з усіма визначеними автором складовими новизни дослідження, вважаємо за необхідне акцентувати особливу увагу на основних із них:

1) аргументовані висновки автора відносно необхідності використання в законодавстві поняття «домашнє насильство». Серед іншого, автор визначає, що доцільно розширити перелік осіб, які підпадають під охорону від насильства в сім'ї відповідно до Закону України від 15 листопада 2001 року № 2789-III «Про попередження насильства в сім'ї» (с. 36);

2) висновок автора про те, що система суб'єктів публічної адміністрації у сфері адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї включає в себе чотири групи суб'єктів: 1) загальної компетенції (Кабінет Міністрів України та Міністерство юстиції України); 2) галузевої компетенції (Міністерство соціальної політики України, органи опіки й піклування, кризові центри, центри медико-соціальної реабілітації тощо); 3) функціональної компетенції (правоохоронні органи – прокуратура, органи Національної поліції); 4) суб'єкти, які можуть брати участь у протидії насильству в сім'ї (служби у справах дітей, заклади освіти, заклади охорони здоров'я, неурядові організації, тощо) (с. 67);

3) доповнення Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15 листопада 2001 року № 2789-III статтею 2-1 «Принципи протидії насильству в сім'ї», в якій автор пропонує закріпити сформовану ним систему принципів адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї (с. 198);

4) нова редакція диспозиції ст.173-2 КУпАП, яку автор пропонує викласти таким чином: «Вчинення насильства в сім'ї, тобто умисне вчинення будь-яких дій фізичного, психологічного, сексуального чи економічного характеру (застосування фізичного насильства, завдання одного удару особі, спричиненого по тим частинам тіла, удар по яким не може спричинити шкоди різним внутрішнім органам, що не викликало тілесних ушкоджень; погрози, образи, переслідування, залякування та інші дії, визначені законодавством як психологічне насильство; дії сексуального спрямування, які не мають кримінального характеру; позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), унаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному чи психічному здоров'ю потерпілого, а так само невиконання захисного припису особою, стосовно якої він винесений, не проходження корекційної програми особою, яка вчинила насильство в сім'ї, – тягнуть за собою.....» (с. 195–196);

5) аргументована пропозиція дисертанта доповнити розділ III «Спеціальні заходи з попередження насильства в сім'ї» Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15 листопада 2001 року № 2789-III статтею 11 «Надзвичайний охоронний ордер» (с. 201).

Здобувачем розроблено й інші наукові положення, які є новими для теорії адміністративного права, а також варто підтримати розроблені здобувачем інші пропозиції та рекомендації щодо внесення змін до діючого законодавства у цій сфері. У цілому дисертація носить завершений характер, мета дослідження досягнута, завдання роботи виконані.

Загальна оцінка дисертаційної роботи та повнота викладу одержаних результатів в опублікованих працях. Оцінюючи основні положення і висновки дисертації, варто зазначити, що в роботі порушені не вирішені раніше наукові та практичні задачі, розв'язання яких дозволило одержати цікаві результати і виробити ряд пропозицій. З урахуванням цього можна стверджувати, що новизна дисертації виявляється як у підході до досліджуваних проблем, так і в запропонованому способі розв'язання конкретних теоретико-правових питань.

Основні положення роботи знайшли відображення у 5 наукових статтях, опублікованих у виданнях, що визнані як фахові з юридичних дисциплін, в тому числі у трьох наукових виданнях, проіндексованих в міжнародних наукометричних базах, одна із статей написана англійською мовою, а також шість тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Вивчення дисертаційного дослідження та його автореферату дає підстави для твердження про ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес у науково-дослідній сфері, у правотворчості, у правозастосовній діяльності компетентних суб'єктів, а також у навчальному процесі вищих навчальних закладів.

У цілому висновки проведеного дослідження є достатньою мірою обґрунтованими, аргументованими, містять наукову новизну й представляють інтерес як теоретичного, так і практичного характеру. Результати, одержані автором у ході наукового пошуку, можуть бути використані для вирішення проблем адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї та вдосконалення чинного законодавства у цій сфері.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Оцінюючи дисертацію Горбової Г.О. в цілому позитивно, водночас необхідно звернути увагу на питання, які могли б, як уявляється, слугувати предметом додаткових пояснень з боку дисертанта або ж дискусії під час її захисту.

1) У підрозділі 1.2 «Суб'єкти публічної адміністрації, які здійснюють адміністративно-правове регулювання протидії насильству в сім'ї» дисертант робить висновок про відсутність чіткого розподілу функцій і повноважень між центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики з питань попередження насильства в сім'ї та його органів і відділів на місцях. Також автор наголошує на необхідності розроблення нової Інструкції щодо порядку взаємодії органів, їх підрозділів та установ, відповідальних за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї, оскільки чинне законодавство більше орієнтується на профілактику та попередження насильства, а не на притягнення винних осіб до

юридичної відповідальності та захист прав людини і громадянина. Однак, конкретних пропозицій з даних питань у дисертації не наводиться.

2) У підрозділі 3.1 «Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї» не в повній мірі приділена увага системі санкцій, що застосовується за вчинення насильства в сім'ї у державах англо-американського, романо-германського типу правових систем і деяких країнах пострадянського простору. Дисертаційне дослідження значно б виграло при розгляді зазначеного питання.

3) Досліджуючи проблеми адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї автор у дисертаційній роботі здійснює аналіз ст. 173-2 КУпАП та надає пропозиції по вдосконаленню зазначеної статті. Однак, не дивлячись на те, що ст. 173-2 КУпАП передбачає адміністративну відповідальність за вчинення насильства в сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми, автор майже зовсім не досліджує питання відповідальності за непроходження корекційної програми.

4) В дисертаційній роботі у підрозділі 3.2 «Удосконалення законодавства України та адміністративної діяльності публічної адміністрації у сфері протидії насильству в сім'ї» автор пропонує доповнити статтю 173-2 КУпАП приміткою такого змісту: «У разі закриття кримінального провадження, порушеного за вчинення насильства в сім'ї, на підставі п.7 ч. 1 ст. 284 КПК України, особа, яка вчинила такий злочин, підлягає адміністративній відповідальності за ст. 173-2 КУпАП. Враховуючи той момент, що зазначена стаття складається з двох частин, необхідно зазначити за якою частиною в даному випадку має наставати відповідальність. Відповідь на це питання і її аргументацію сподіваємось отримати на захисті.

5) Дисертаційна робота значно виграла б, якби дисертант провів соціологічне опитування серед потерпілих від адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-2 КУпАП, що могло бути додатковим підґрунтям для формулювання висновків дисертації.

Проте, вищенаведені зауваження, які у певній мірі носять характер побажань, не впливають на загальну позитивну оцінку якості виконаної дисертантом роботи.

Викладене дозволяє зробити висновок про те, що дисертація Горбової Г.О. «Адміністративно-правове регулювання протидії насильству в сім'ї» є завершеною працею, в якій отримано нові науково-обгрунтовані результати, що дозволили автору запропонувати теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що полягає в обгрунтуванні напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї. Таким чином, дисертація є завершеним науковим дослідженням, що відповідає вимогам п.п. 9, 11-13 Порядку присудження наукових ступенів, а її автор – Горбова Ганна Олександрівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

**Доцент кафедри правознавства
Миколаївського національного університету
ім. В.О. Сухомлинського
кандидат юридичних наук**

Є.В. Валькова

